

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns surrounds the text. The border is composed of repeating motifs that form a rectangular frame with ornate corners.

«Ақмола облысы білім басқармасының
Сандықтау ауданы бойынша
білім бөлімі Спасское ауылының негізгі орта мектебі» КММ

«Қазақ тілі сабақтарында оқушылардың тілдік
күзыреттілігін деңгейлік тапсырмалар арқылы дамыту»
(Дидактикалық материалдар жинағы)

ОҚУ ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛ

Спасское ауылы, 2026 жыл

АЛҒЫ СӨЗ

Құрметті әріптестер! Ұсынылып отырған дидактикалық материалдар жинағы жалпы орта білім беретін мектептердің **5-сынып (орыс тілінде оқитын сыныптар — Т2)** оқушыларына арналған. Құралдың басты мақсаты — оқушылардың қазақ тіліне деген қызығушылығын арттыру, лексикалық қорын байыту және деңгейлік тапсырмалар арқылы функционалдық сауаттылығын дамыту.

Жиынтықтың ерекшелігі:

- Тақырыптардың жаңартылған білім мазмұнына сәйкестігі;
- Тапсырмалардың **Блум таксономиясы** бойынша (А, В, С деңгейлері) жүйеленуі;
- Әр сабақта психологиялық жайлылықты қалыптастыратын **авторлық сергіту сәттерінің** болуы. Бұл құрал мұғалімдерге сабақты тиімді жоспарлауға және оқушылардың білім сапасын объективті бағалауға көмекші құрал ретінде ұсынылады.

Әдістемелік құрал мұғалімдерге сабақты тиімді жоспарлауға, оқушылардың мемлекеттік тілге деген қызығушылығын оятуға және оқыту нәтижелерін мониторингілеуге арналған көмекші құрал ретінде ұсынылады.

ТҮСІНІК ХАТ

Өзектілігі: Қазіргі білім беру жүйесінде орыс тілді мектептердегі қазақ тілі сабағының басты міндеті — оқушының тілдік ортаға еркін бейімделуін қамтамасыз ету. Алайда, оқушылардың тілді меңгеру деңгейі әртүрлі болуына байланысты, оқу материалын бір деңгейде беру тиімсіз болып табылады. Осы орайда, оқу материалын деңгейлеп саралау — әр оқушының жеке мүмкіндігін ескерудің ең оңтайлы жолы.

Құралдың мақсаты: Оқушылардың сөздік қорын жүйелі түрде байытып, оларды функционалдық тұрғыдан қолдануға баулу, сондай-ақ деңгейлік тапсырмалар арқылы қазақ тілінде еркін сөйлесім дағдыларын қалыптастыру.

Негізгі міндеттері:

- Оқу материалының күрделілік деңгейіне қарай жүйеленген дидактикалық материалдар кешенін ұсыну;
- Оқушының мемлекеттік тілге деген қызығушылығын арттыру және «жетістік жағдаятын» (ситуация успеха) қалыптастыру;
- Мұғалімдерге сабақ үдерісін саралап жоспарлауға көмекші құрал дайындау.

Құрылымы: Әдістемелік құралда ұсынылған тапсырмалар 5-сынып оқулығының («Көкжиек-Горизонт» баспасы) мазмұнына негізделіп, үш деңгей бойынша топтастырылған:

1. А деңгейі (Қарапайым): Сөздік қорды қалыптастыру, лексиканы тану және дұрыс айтылымға машықтану.
2. В деңгейі (Орташа): Сөйлем құрау, сұрақ-жауап, диалогтық сөйлесімді дамыту.
3. С деңгейі (Күрделі): Мәтінді талдау, өз ойын жинақтап жеткізу және шығармашылық жұмыстар.

Күтілетін нәтиже: Оқушылардың тілді меңгеру деңгейінің артуы, қазақ тіліндегі функционалдық сауаттылығының қалыптасуы және сабақ үдерісіндегі оң динамиканың орнауы.

МАЗМҰНЫ

АЛҒЫ СӨЗ	3
ТҮСІНІК ХАТ	4
I БӨЛІМ. ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛАР	
1.1. Орыс сыныптарында деңгейлеп оқытуды ұйымдастыру жолдары	6
1.2. Деңгейлік тапсырмалардың (А, В, С) сипаттамасы мен мақсаты	8
1.3. Сабақ барысындағы психологиялық үзілістер: Сергіту сәттері	10
II БӨЛІМ. ДИДАКТИКАЛЫҚ МАТЕРИАЛДАР	
2.1. «Отбасындағы дәстүрлер мен мерекелер»	13
• Қазақ отбасының дәстүрлері (1-2 сабақтар)	13
• Атам төрде отырады (3-4 сабақтар)	14
• Табалдырықты баспа! (5-6 сабақтар)	15
• Тоқта, ботам! Атаң келеді артыңда... (7-8 сабақтар)	16
• Атам бата береді! (9-10 сабақтар)	17
• Әкеліңіз, көмектесейін! (11-12 сабақтар)	18
2.2. «Мектеп өмірі. Әдепті бала — арлы бала»	20
• Менің мектебім (1-2 сабақтар)	20
• Қазақ тілі мен әдебиеті кабинеті (3-4 сабақтар)	21
• Сүйікті жазушы (5-6 сабақтар)	22
• Әдепті бала — арлы бала: Қожа мен Жанар (7-12 сабақтар)	23
2.3. «Қазақстандағы жан-жануарлар мен өсімдіктер әлемі»	25
• Табиғаттың «Қызыл кітабы» және сирек өсімдіктер (1-4 сабақтар)	25
• Жануарлар әлемі: Қасқыр мен тиін (5-6 сабақтар)	26
• Қазақстан барысы және тау аңдары (7-12 сабақтар)	27
2.4. «Ежелгі көшпелілер мәдениеті»	29
• Көшпелілер — жауынгер халық (1-4 сабақтар)	29
• Тұмар (Томирис) — аңыз патшайым (5-8 сабақтар)	30
• Алтын адам — бабалар мұрасы (9-12 сабақтар)	31
2.5. «Су — тіршілік көзі»	33
• Судың маңызы мен пайдасы (1-6 сабақтар)	33
• Қазақстанның өзен-көлдері мен Сырдария өзені (7-12 сабақтар)	34
• Суды қорғау — ортақ парыз: Нәтиже сабақ (13-14 сабақтар)	35
2.6. «Әлемдегі ірі кітапханалар»	37
• Кітап — бағалы сыйлық және Ұлттық кітапхана (1-4 сабақтар)	37
• Әлемдегі ірі кітапханалар және Абай мұрасы (5-8 сабақтар)	38
• Кітапхана — білім ордасы: Нәтиже сабақ (9-10 сабақтар)	39
III БӨЛІМ. БАҒАЛАУ ЖӘНЕ МОНИТОРИНГ	
3.1. Тапсырмаларға арналған дескрипторлар мен бағалау критерийлері ...	41
3.2. Оқушы жетістігін бақылауға арналған мониторинг парағы	43
ҚОРЫТЫНДЫ	45
ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ	46

1.1. Орыс сыныптарында деңгейлеп оқытуды ұйымдастыру жолдары

Орыс тілді мектептерде қазақ тілін оқыту — бұл тек грамматикалық ережелерді үйрету емес, ең алдымен оқушының бойында өзге тілде сөйлеуге деген сенімділік пен қызығушылықты ояту. Оқушылардың тілді меңгеру деңгейінің (А1, А2, В1) әртүрлі болуы сабақ үдерісінде **дифференциациялық (саралап) оқыту** әдісін қолдануды талап етеді.

Деңгейлеп оқыту технологиясының басты құндылығы — оқушының өз мүмкіндігіне сай тапсырманы таңдауында және «жеңілден күрделіге» қарай біртіндеп ілгерілеуінде.

Деңгейлеп оқытуды ұйымдастырудың авторлық алгоритмі:

- 1. Тілдік дағдыларды диагностикалау:** Бөлімді бастамас бұрын оқушылардың сөздік қорын, тыңдалым және айтылым деңгейлерін анықтау қажет. Бұл мұғалімге сыныпты шартты түрде деңгейлік топтарға бөлуге және әр топқа лайықты дидактикалық материал дайындауға көмектеседі.
- 2. Тапсырмаларды саралау (Дифференциация):** Сабақтың әр кезеңінде (жаңа сабақты бекіту, қалыптастырушы бағалау) тапсырмалар үш деңгейде ұсынылады.
 - **А деңгейі (базалық):** Тілдік материалды тану және репродуктивті (қайталау) деңгейде қолдану.
 - **В деңгейі (алгоритмдік):** Тілдік бірліктерді сөйлемде байланыстыру, логикалық операцияларды орындау.
 - **С деңгейі (шығармашылық):** Өз бетінше мәтін құрау, сыни ойлау және жағдаяттық шешім қабылдау.
- 3. «Жетістік баспалдағы» және психологиялық жайлылық:** Орыс сыныптарында оқушылар көбіне қате жіберуден қорыққандықтан «үнсіздік» кезеңінде болады. Деңгейлеп оқыту мұнда психологиялық қорғаныс қызметін атқарады: оқушы өзіне қолжетімді А деңгейін орындау арқылы жетістікке жетеді, бұл оның келесі В деңгейіне ұмтылуына үлкен мотивация береді.
- 4. Мұғалімнің фасилитаторлық рөлі:** Деңгейлеп оқыту барысында мұғалім тек ақпарат беруші емес, бағыт беруші (консультант) рөлін атқарады. Мұғалім С деңгейіндегі оқушыларға дербес жұмыс істеуге мүмкіндік беріп, негізгі уақытын А және В деңгейіндегі оқушыларға қолдау көрсетуге жұмсай алады.
- 5. Кері байланыс және мониторинг:** Әрбір орындалған деңгейлік тапсырма міндетті түрде бағалануы тиіс. Оқушы өз қатесін түсініп,

келесі сатыға қашан өтетінін нақты білуі керек. Бұл мақсатта құралда арнайы «Мониторинг парағы» қарастырылған.

Тұжырымдай келгенде, орыс сыныптарында деңгейлеп оқытуды жүйелі қолдану — оқушының тек пәндік білімін ғана емес, оның өзіне деген сенімін арттырып, мемлекеттік тілде сөйлеу мәдениетін қалыптастырудың төте жолы болып табылады.

1.2. Деңгейлік тапсырмалардың (А, В, С) сипаттамасы мен мақсаты

Орыс тілді мектептердегі қазақ тілі сабақтарында қолданылатын деңгейлік тапсырмалар жүйесі — Блум таксономиясының ойлау дағдыларына негізделген авторлық модель болып табылады. Әрбір деңгей оқушының тілді меңгеру сатыларын біртіндеп күрделендіре отырып, оның функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған.

А деңгейі (Базалық деңгей) – «Тану және Түсіну»

Бұл деңгей — тіл үйренудің іргетасы. Орыс сыныбының оқушысы үшін ең бірінші кедергі — сөздік қордың аздығы.

- **Мақсаты:** Жаңа лексикалық бірліктерді тану, олардың мағынасын ұғу және дұрыс дыбыстау дағдысын қалыптастыру.
- **Сипаттамасы:** Тапсырмалар репродуктивті (қайталау) сипатта болады. Мұнда оқушы ақпаратты жай ғана қабылдап, оны жадында сақтайды.
- **Тапсырма түрлері:** Сөздерді суреттермен сәйкестендіру, логикалық тізбектер (артық сөзді табу), жаңа сөздерден сөзжұмбақтар шешу, мәтіннен таныс сөздерді табу.
- **Күтілетін нәтиже:** Оқушы тақырып бойынша базалық сөздік қорды меңгереді және тілдік кедергіден өтудің алғашқы сатысына жетеді.

В деңгейі (Алгоритмдік деңгей) – «Қолдану және Талдау»

Бұл деңгейде оқушы жатталған сөздерді жеке-жеке емес, жүйелі түрде байланыстырып қолдануға көшеді.

- **Мақсаты:** Лексикалық қорды грамматикалық заңдылықтармен ұштастырып, жай сөйлемдер құрауға және мәтін мазмұнын түсінуге баулу.
- **Сипаттамасы:** Оқушы дайын алгоритмдерді (үлгілерді) пайдалана отырып, сөйлем құрайды, сұрақтарға жауап береді. Бұл сатыда оқушының тілдік логикасы дамиды.
- **Тапсырма түрлері:** Мәтін бойынша «Иә/Жоқ» тесттері, сөйлемдерді аяқтау, көп нүктенің орнына тиісті жалғауларды қою, қарапайым диалогтар құрастыру, ақпаратты кестеге толтыру.
- **Күтілетін нәтиже:** Оқушы сұраққа жауап беріп, өз ойын қысқа сөйлемдермен жеткізе алады, тілдің құрылымын (грамматикасын) саналы түрде түсіне бастайды.

С деңгейі (Шығармашылық деңгей) – «Жинақтау және Бағалау»

Бұл — деңгейлеп оқытудың ең жоғарғы сатысы. Мұнда оқушы тілді құрал ретінде пайдаланып, өз ойын, көзқарасын білдіреді.

- **Мақсаты:** Тілдік материалды еркін қолдану арқылы шығармашылық жұмыстар орындау және жағдаяттық мәселелерді шешу.
- **Сипаттамасы:** Тапсырмалар ізденімпаздықты, сыни ойлауды талап етеді. Оқушы ақпаратты жинақтап, оған өзіндік баға береді.
- **Тапсырма түрлері:** Шағын эссе немесе «Кейіпкерге хат» жазу, «Венн диаграммасы» арқылы салыстыру, берілген тақырыпқа жоба дайындау, сурет бойынша әңгіме құрау, пікірталасқа қатысу.
- **Күтілетін нәтиже:** Оқушының функционалдық сауаттылығы артады, ол кез келген ортада қазақ тілінде өз ойын дәлелдеп, еркін қарым-қатынас жасай алатын деңгейге көтеріледі.

Қорытындылай келе, бұл деңгейлер бір-бірімен тығыз байланысты. Оқушы А деңгейіндегі «іргетасты» қаламай, С деңгейіндегі «шығармашылыққа» жете алмайды. Авторлық құралдың бұл жүйесі оқушының сатылап дамуын қамтамасыз етеді.

1.3. Сабақ барысындағы психологиялық үзілістер: Сергіту сәттері

Орыс тілді мектептердегі қазақ тілі сабақтарында оқушыларға түсетін когнитивтік жүктеме өте жоғары. Бөгде тілді меңгеру барысында баланың миы жаңа ақпаратты қабылдау, аудару және жүйелеу үшін үздіксіз жұмыс істейді. Бұл процесс сабақтың 20-25 минуттарында оқушының зейінін төмендетіп, тез шаршауына (ментальді қажуға) әкеп соғады. Сондықтан автор ретінде мен сабақ құрылымына **психологиялық үзілістер мен сергіту сәттерін** міндетті компонент ретінде енгізуді ұсынамын.

Сергіту сәттерінің функционалдық маңызы:

Сергіту сәттері — бұл жай ғана физикалық жаттығу емес, ол сабақтың тиімділігін арттыратын көпфункционалды құрал. Оның негізгі қызметтері:

1. **Релаксациялық қызмет:** Оқушының бұлшықеттері мен жүйке жүйесіндегі кернеуді басады.
2. **Когнитивтік серпіліс:** Зейіннің бір арнадан екінші арнаға ауысуы арқылы мидың жұмыс істеу қабілетін қалпына келтіреді.
3. **Тілдік органы жандандыру:** Сергіту сәттері қазақ тіліндегі өлең шумақтары немесе қимыл-қозғалыс бұйрықтары арқылы жүргізілсе, бұл баланың сөздік қорын бейсаналы түрде бекітуге көмектеседі.

Сергіту сәттерін қолданудың авторлық әдістемесі:

Ә.Ж. Қожантаева сияқты әдіскерлердің тәжірибесіне сүйене отырып, орыс сыныптарында сергіту сәттерін өткізудің бірнеше тиімді бағытын айқындауға болады:

- **Динамикалық (қимыл-қозғалыс) сергіту:** Бұл әдіс төменгі және орта буын оқушыларына өте тиімді. Мұғалімнің «Оңға бұрыл», «Қолыңды көтер», «Отыр-тұр» деген бұйрықтарын орындау арқылы оқушы етістіктерді іс-қимылмен байланыстырып, тез жаттайды.
- **Ритмикалық (өлеңді) үзілістер:** Қысқа, ұйқасы жеңіл төртжолдықтарды қимылмен көрсету. Бұл әдіс баланың фонетикалық есту қабілетін дамытып, сөздердің дұрыс айтылуын (артикуляциясын) қалыптастырады.
- **Гимнастикалық (көз және саусақ) жаттығулар:** Ақпараттық технологиялар мен оқулықпен ұзақ жұмыс істегенде көздің талуын басуға арналған арнайы жаттығулар кешені.

Әдістемелік кеңес:

Автор ретінде сергіту сәтін сабақтың тақырыбына сай таңдауды ұсынамын. Мысалы, «Денсаулық» бөлімінде дене мүшелеріне қатысты жаттығулар, ал

«Аспан әлемі» бөлімінде «Жұлдыздарға жетеміз» атты созылу жаттығуларын жасау оқушының тақырыптан алшақтамауына септігін тигізеді.

Ең бастысы, сергіту сәті 2-3 минуттан аспауы және сыныпта жағымды, еркін психологиялық атмосфера қалыптастыруы тиіс. Бұл «кішігірім демалыс» оқушыға келесі күрделірек В немесе С деңгейіндегі тапсырмаларды орындауға жаңа күш береді.

II БӨЛІМ. ДИДАКТИКАЛЫҚ МАТЕРИАЛДАР

ДЕҢГЕЙЛІК ТАПСЫРМАЛАР

Бөлім: «Отбасындағы дәстүрлер мен мерекелер»

Тақырыбы: Қазақ отбасының дәстүрлері (1-2 сабақтар)

Авторлық мәтін: «Сыйластық – отбасы негізі»

Қазақ отбасында тәрбиенің орны ерекше. Біздің халықта «Үлкенге құрмет, кішіге ізет» деген тамаша қағида бар. Бұл — ең басты дәстүрлердің бірі. Отбасында балалар ата-анасын, ата-әжесін сыйлап, олардың айтқан ақылдарын тыңдайды.

Тағы бір маңызды дәстүр — **қонақжайлылық**. Қазақ үйіне келген кез келген адамға төрден орын беріп, дәм ұсынады. Сондай-ақ, отбасы мүшелері бір-біріне жақсы жаңалық естірткенде «**сүйінші**» сұрайды, ал алыстан келген туыстар «**базарлық**» таратады. Мұндай дәстүрлер отбасының бірлігін нығайтып, балаларды мейірімділікке тәрбиелейді.

Деңгейлік тапсырмалар кешені

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі (Базалық)	«Сөзжұмбақ шешу»	Мәтінде кездесетін дәстүрлердің атауын тауып жаз: 1. С...й...нш... (қуанышты хабар үшін беріледі) 2. Қ...н...қж...йл...л...қ (қонақ күту дәстүрі) 3. Б...з...рл...қ (алыстан келген сыйлық)	1. Тақырыптық лексиканы таниды. 2. Сөздерді қатесіз жазады.

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
В деңгейі (Алгоритмдік)	«Ойды аяқта»	<p>Сөйлемдерді мағынасына қарай толықтыр:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қазақ халқында ең басты дәстүр — 2. Үйге қонақ келгенде, міндетті түрде ... ұсынады. 3. Жақсы дәстүрлер отбасының ... нығайтады. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мәтін мазмұнын түсінеді. 2. Сөйлемдерді логикалық тұрғыдан дұрыс құрайды.
С деңгейі (Шығармашылық)	«Сұхбат құру»	<p>«Менің отбасымның алтын ережесі» тақырыбына 5-6 сөйлемнен тұратын шағын мәтін жаз. Отбасындағы ең басты дәстүрді сипатта.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Өз отбасылық құндылықтарын бағалайды. 2. Тақырыптық сөздерді жүйелі қолданады.

Психологиялық релаксация (Сергіту сәті)

Бұл жаттығу оқушылардың етістіктерді іс-қимылмен есте сақтауына көмектеседі.

«Біздің отбасы» жаттығуы:

- Атамыздың таяғына сүйенеміз (Еңкейіп, таяқ ұстағандай кейіп көрсетеді),
- Әжеміздің шайын ішеміз (Пиаладан шай ішкендей іс-қимыл жасайды),

- Әкемізге көмектесеміз (Ауыр зат көтергендей болады),
- Анамызға гүл сыйлаймыз (Гүл ұсынғандай қолдарын созады),
- Бәріміз тату-тәттіміз (Бір-бірін құшақтағандай кейіп танытады).

Әдістемелік түсініктеме (Авторлық ескерту):

Бұл тапсырмалар жиынтығы оқушының тек жаттанды білімін емес, оның **функционалдық сауаттылығын** арттыруға бағытталған. Әсіресе С деңгейіндегі «өз отбасының ережесін» жазу тапсырмасы баланы өз бетінше ой қорытуға және тілдік ортаға бейімделуге жетелейді.

№3-4 сабақтар. Тақырыбы: Атам төрде отырады

Оқу мақсаты: Үлкендерге құрмет көрсету туралы айта білу, мәтіннен негізгі ақпаратты анықтау, сын есімдерді қолдану.

1. Мәтінмен жұмыс (Авторлық мәтін)

Мұғалімге нұсқау: Мәтін оқушының эмоционалдық қабылдауын арттыруға және сыйластық этикасын үйретуге бағытталған.

«Біздің отбасымыз — өте тату. Үйдегі ең сыйлы адам — атам. Атам — ақылды, мейірімді кісі. Қазақ дәстүрі бойынша атам әрқашан **төрде** отырады. Төр — үйдің ең құрметті орны. Атам бізге қызықты ертегілер мен шежіре айтып береді.

Біз атамның алдын кесіп өтпейміз, оның сөзін бөлмейміз. Тамақ ішкенде алдымен атам бастайды. Үлкенді сыйлау — біздің отбасымыздың алтын ережесі. Атамның ақ батасын алу — біз үшін үлкен бақыт».

2. Деңгейлік тапсырмалар кешені

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі (Базалық)	«Сипаттама тап»	Мәтіннен атаны сипаттайтын сын есімдерді тауып жаз. <i>Үлгі: Атам — ақылды, ...</i>	1. Мәтіннен қажетті ақпаратты табады. 2. Сын есімдерді ажыратады.
В деңгейі (Алгоритмдік)	«Ойлан, тап»	Мәтін бойынша сұрақтарға «Иә»	1. Мәтін мазмұнын талдай алады.

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
		<p>немесе «Жоқ» деп жауап бер:</p> <p>1. Үйдегі ең сыйлы адам — балалар ба?</p> <p>2. Төр — үйдің ең құрметті орны ма?</p> <p>3. Тамақты алдымен кішілер бастайды ма?</p>	<p>2. Ақпараттың дұрыстығын анықтайды.</p>
С деңгейі (Шығармашылық)	«Бата беру»	<p>Атаң саған қандай тілек (бата) айтуы мүмкін? 3-4 сөйлемнен тұратын бата жаз немесе өз атаң туралы қысқаша әңгімеле.</p>	<p>1. Өз ойын еркін, шығармашылықпен жеткізеді.</p> <p>2. Тілдік нормаларды сақтайды.</p>

3. Психологиялық үзіліс (Сергіту сәті)

Авторлық ұсыныс: Бұл жаттығу оқушының зейінін шоғырландыруға арналған.

«Сыйластық» жаттығуы:

- Атамыз келгенде — орнымыздан тұрамыз (Түрегеліп тұрады),
- Бата бергенде — қолымызды жаямыз (Алақандарын ашады),
- Сөйлегенде — құлақ түріп тыңдаймыз (Құлағына қолын қояды),
- Төрге — қолымызбен ишарат жасаймыз (Төр жақты көрсетеді).

4. Әдістемелік түсініктеме (Авторлық ескерту):

«Төр» ұғымы орыс сыныбының оқушысына тек географиялық орын емес, мәдени символ ретінде түсіндірілуі керек. С деңгейіндегі «Бата» тапсырмасы оқушының этно-мәдени құзыреттілігін арттырып, қазақ халқының рухани құндылықтарын тереңірек ұғынуға жол ашады.

№5-6 сабақтар. Тақырыбы: Табалдырықты баспа!

Оқу мақсаты: Тыйым сөздердің мағынасын түсіну, мәдени құндылықтарды құрметтеу, болымсыз етістіктерді (баспа, тұрма) дұрыс қолдану.

1. Мәтінмен жұмыс (Авторлық мәтін)

Мұғалімге нұсқау: Бұл мәтін оқушыны қазақ халқының ежелгі наным-сенімдерімен таныстыруға және әдептілікке баулуға арналған.

«Қазақ халқында киелі ұғымдар өте көп. Соның бірі — **табалдырық**. Табалдырық — үйдің шекарасы, шаңырақтың берекесі болып саналады. Сондықтан үлкендер: «**Табалдырықты баспа, табалдырықта тұрма**» — деп үйретеді.

Табалдырықты басу — үй иесін сыйламау немесе жамандық шақыру деп түсінілген. Сондай-ақ, есікті қатты жабуға немесе есікке сүйенуге болмайды. Бұл тыйымдар баланы мәдениеттілікке, үйдің киесін сыйлауға тәрбиелейді. Әрбір бала өз үйінің және өзге үйдің табалдырығын аттап өтуі тиіс».

2. Деңгейлік тапсырмалар кешені

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі (Базалық)	«Сөздік жұмысы»	Мәтіннен мына сөздердің баламасын тауып жаз: 1. Порог — ... 2. Запрет (нельзя) — ...	1. Жаңа лексиканы таниды. 2. Сөздердің мағынасын дұрыс аударды.

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
		3. Уважение — ... 4. Граница — ...	
В деңгейі (Алгоритмдік)	«Тыйымды аяқта»	Сөйлемдерді болымсыз етістіктермен толықтыр: 1. Табалдырықты ... (баспа/бас). 2. Табалдырықта ... (тұрма/тұр). 3. Есікті қатты ... (жаппа/жап).	1. Болымсыз етістіктерді дұрыс қолданады. 2. Тыйым сөздердің құрылымын түсінеді.
С деңгейі (Шығармашылық)	«Мен білетін тыйым»	Сен тағы қандай тыйым сөздерді білесің? (Мысалы: нанды баспа, т.б.). 3-4 сөйлемнен тұратын шағын ереже жаз.	1. Өз білімін ортаға салып, жинақтайды. 2. Сөйлемдерді жүйелі құрайды.

3. Психологиялық үзіліс (Сергіту сәті)

Авторлық ұсыныс: Қимыл-қозғалыс арқылы «болмайды» дегенді түсіндіру.

«Мәдениетті бала» жаттығуы:

- Есікті ашамыз — сыпайылық танытамыз (Есік ашқандай қимыл),
- Табалдырықты көреміз — үстінен аттаймыз (Бір қадам алға аттайды),
- Үлкенді көреміз — иіліп сәлем береміз (Бас иеді),
- Жаман әдеттен — басымызды шайқаймыз (Басын оңға-солға бұрайды),
- Жақсы әдетті — жүрекке сақтаймыз (Қолын жүрегіне қояды).

4. Әдістемелік түсініктеме (Авторлық ескерту):

Бұл сабақта оқушыларға «баспа», «тұрма» сияқты **болымсыз етістіктерді** (отрицательная форма глагола) үйрету өте тиімді. Тілдік материалды тыйым сөздермен байланыстыру арқылы грамматиканы құрғақ жаттамай, мән-мағынасымен меңгереді. С деңгейіндегі тапсырма оқушының отбасынан алған тәрбиесін сабақпен ұштастыруға көмектеседі.

№7-8 сабақтар. Тақырыбы: «Тоқта, ботам! Атаң келеді артыңда...»

Оқу мақсаты: Үлкен адамның жолын кеспеу әдебін түсіну, мәтіндегі негізгі ойды анықтау, бұйрық райлы етістіктерді (тоқта, күт, өтпе) орынды қолдану.

1. Мәтінмен жұмыс (Авторлық мәтін)

Мұғалімге нұсқау: Мәтін баланың бойында инабаттылық пен кішіпейілділік қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған.

«Қазақ отбасында балалар кішкентай кезінен әдептілікке дағдыланады.

Соның бірі — жол беру әдебі. Егер алдыңнан немесе артыңнан үлкен кісі келе жатса, оған міндетті түрде жол беру керек. Үлкен адамның **алдын кесіп өтуге** болмайды.

Анасы баласына: «Тоқта, ботам! Атаң келе жатыр, алдын кесіп өтпе, артыңда жүр», — деп ескертеді. Бұл — ата-бабамыздан келе жатқан ұлы тәрбие.

Үлкеннің алдын кеспеу — оның жасын, тәжірибесін және ақылын сыйлау дегенді білдіреді. Әдепті бала әрқашан үлкенге жол береді».

2. Деңгейлік тапсырмалар кешені

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі (Базалық)	«Сөздер тізбегі»	Мәтіннен мына сөздердің синонимдерін (мағыналас сөздерін) тап:	1. Мәтіннен қажетті сөздерді табады.

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
		<p>1. Үлкен кісі — ...</p> <p>2. Әдепті — ...</p> <p>3. Жол беру — ...</p>	<p>2. Сөз мағыналарын ажыратады.</p>
В деңгейі (Алгоритмдік)	«Сөйлемді құрастыр»	<p>Берілген сөздерден дұрыс сөйлем құра:</p> <p>1. жол, Үлкенге, бер, әрқашан.</p> <p>2. кесіп, Алдын, өтпе, атаның.</p> <p>3. сыйлайды, Әдепті, үлкенді, бала.</p>	<p>1. Сөздерді грамматикалық тұлғада байланыстырады.</p> <p>2. Сөйлемнің мағыналық тұтастығын сақтайды.</p>
С деңгейі (Шығармашылық)	«Жағдаяттық сұрақ»	<p>Сен тар дәлізбен келе жатырсың. Қарсы алдыңнан мұғалім немесе қарт адам шықты. Сен не істейсің? 3-</p>	<p>1. Өз іс-әрекетін әдеп нормаларымен негіздейді.</p>

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
		4 сөйлеммен сипаттап жаз.	2. Тілдік құралдарды еркін қолданады.

3. Психологиялық үзіліс (Сергіту сәті)

Авторлық ұсыныс: Сабақтың ортасында зейінді сергіту үшін орындалады.

«Жол беру» жаттығуы:

- Біз көшеде келеміз (Орындарында жүреді),
- Атаны көріп тоқтаймыз (Кілт тоқтайды),
- Оңға қарай иілеміз (Оңға қарай жол бергендей иіледі),
- «Өтіңіз!» деп айтамыз (Қолымен жол көрсетеді),
- Сыйластықты сақтаймыз (Күлімсіреп, қолдарын кеудесіне қояды).

4. Әдістемелік түсініктеме (Авторлық ескерту):

Бұл сабақта «алдын кесіп өтпеу» ұғымы арқылы оқушыларға қазақтың кеңістіктік мәдениетін (проксемика) түсіндіру маңызды. Орыс сыныбының оқушысына «ботам» сөзінің еркелету мағынасын ашып айту керек. В деңгейіндегі сөйлем құрау тапсырмасы баланы логикалық ойлауға машықтандырса, С деңгейі нақты өмірлік жағдаятта әдептілік танытуға баулиды.

№9-10 сабақтар. Тақырыбы: Атам бата береді!

Оқу мақсаты: «Бата» ұғымының тәрбиелік мәнін түсіну, мәтіннен негізгі ойды білдіретін тірек сөздерді табу, жақсы тілек айту дағдысын қалыптастыру.

1. Мәтінмен жұмыс (Авторлық мәтін)

Мұғалімге нұсқау: Бұл мәтін оқушыларға батаның тек сөз емес, үлкеннің ақ тілегі мен батасы екенін сезіндіруге бағытталған.

«Қазақ халқында бата алу — үлкен бақыт. Бата — үлкен адамның жас ұрпаққа айтатын ақ тілегі. Әдетте батаны ауылдың қариялары, аталар мен әжелер береді.

Атам бізге ас ішіп болған соң немесе алыс сапарға шыққанда бата береді. Атам: «Елдің азаматы бол! Бақытты бол! Оқуыңды жақсы оқы!» — деп тілек айтады. Біз бата бергенде қолымызды жайып, бата аяқталғанда «Әумин!» деп бетімізді сипаймыз. Бата алған бала әдепті, мейірімді болып өседі. «Баталы құл арымас» деген сөз осыдан шыққан».

2. Деңгейлік тапсырмалар кешені

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
<p>А деңгейі (Базалық)</p>	<p>«Сөздерді сұрыпта»</p>	<p>Бата бергенде айтылатын ізгі тілектерді теріп жаз:</p> <p><i>Ауыр ма, Бақытты бол, Үлкен азамат бол, Жылама, Оқуыңды жақсы оқы, Көп сөйлеме.</i></p>	<p>1. Жақсы тілектерді жаман сөздерден ажыратады.</p> <p>2. Тірек сөздерді дұрыс көшіреді.</p>
<p>В деңгейі (Алгоритмдік)</p>	<p>«Ретін тап»</p>	<p>Бата алу кезіндегі іс-әрекеттерді ретімен орналастыр (1, 2, 3):</p> <p>() «Әумин!» деп бетті сипау.</p> <p>() Қолды жайып, тыңдау.</p>	<p>1. Бата алу әдебінің реттілігін біледі.</p> <p>2. Мәдени нормаларды түсінеді.</p>

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
		() Үлкен кісіден бата сұрау.	
С деңгейі (Шығармашылық)	«Ақ тілек»	Досыңның туған күніне қазақша қысқаша бата (тілек) дайында. 3-4 сөйлемнен тұратын мәтін құрастыр.	1. Тілдік қорды жағдаятқа сай қолданады. 2. Өз ойын шығармашылықпен жеткізеді.

3. Психологиялық үзіліс (Сергіту сәті)

Авторлық ұсыныс: Эмоционалдық жағдайды жақсарту үшін.

«Ақ тілек» жаттығуы:

- Күнді көреміз — қуанамыз (Қолдарын жоғары көтереді),
- Жерді көреміз — иілеміз (Төмен еңкейеді),
- Досқа қарап — күлімдейміз (Жанындағы балаға күледі),
- Қолды жайып — бата аламыз (Қолдарын жаяды),
- «Әумин» деп — бет сипаймыз (Беттерін сипайды).

4. Әдістемелік түсініктеме (Авторлық ескерту):

Бұл сабақта оқушыларға «Бата» мен «Тілектің» айырмашылығын түсіндіру маңызды. Орыс сыныбының оқушысына батаның қазақ дүниетанымындағы «рухани энергия» екенін қарапайым тілмен жеткізу керек. С деңгейіндегі туған күнге тілек жазу тапсырмасы оқушының тілді практикалық өмірде қолдануына (коммуникативтік құзыреттілік) бағытталған.

№11-12 сабақтар. Тақырыбы: Әкеліңіз, көмектесейін!

Оқу мақсаты: Көмек көрсетуге байланысты этикет сөздерді қолдану, мәтіннен іс-қимылды білдіретін етістіктерді табу, қамқорлық құндылығын түсіну.

1. Мәтінмен жұмыс (Авторлық мәтін)

Мұғалімге нұсқау: Бұл мәтін оқушыларды еңбекке баулуға және үлкендерге қолғабыс ету мәдениетін қалыптастыруға негізделген.

«Әдепті бала — отбасының мақтанышы. Ол бос отырмайды, әрқашан ата-анасына көмектесуге асығады. Мысалы, әкесі жұмыстан шаршап келгенде немесе анасы ауыр сөмке көтеріп келе жатқанда, баласы: **«Әкеліңіз, көмектесейін!»** — деп алдынан шығады.

Үйде де атқаратын жұмыс көп. Ұл бала әкесіне аулада көмектесе, қыз бала анасына үй жинауға, ыдыс жууға қолғабыс етеді. Көмек беру — бұл үлкенді сыйлаудың белгісі. Қамқор бала бар жерде береке болады. «Көмек берсең — көмек көресің» дегенді ұмытпау керек».

2. Деңгейлік тапсырмалар кешені

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі (Базалық)	«Етістікті тап»	Мәтіннен көмекке қатысты етістіктерді (іс-қимылды) тауып жаз. <i>Үлгі: Көмектесу,</i> ...	1. Мәтіннен қажетті сөздерді іріктейді. 2. Етістіктерді тани алады.
В деңгейі (Алгоритмдік)	«Сәйкестендіру»	Кімге қалай көмектесуге болады? Жұбын тап: 1. Анама... А) аула тазалауға көмектесемін. 2. Әкеме... Ә) сөмкесін көтерісемін. 3. Әжеме... Б) ыдыс жууға көмектесемін.	1. Сөйлемдерді логикалық тұрғыдан байланыстырады. 2. Жағдаятты түсінеді.

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
С деңгейі (Шығармашылық)	«Менің көмегім»	Сен бүгін үйде ата-анаңа қалай көмектестің? Немесе қалай көмектесер едің? 4-5 сөйлемнен тұратын шағын әңгіме жаз.	1. Өз іс-әрекетін сипаттап жазады. 2. Тілдік нормаларды сақтайды.

3. Психологиялық үзіліс (Сергіту сәті)

Авторлық ұсыныс: Еңбек элементтерін қимылмен көрсету.

«Көмекші бала» жаттығуы:

- Шаңды сүртеміз — айнала таза (Қолдарымен үстел сүрткендей болады),
- Гүлге су құямыз — құлпырады (Гүлге су құйғандай иіледі),
- Ойыншықты жинаймыз — бәрі орнында (Еңкейіп, бірдеңе жинағандай болады),
- Анамды құшақтаймын — ол қуанады (Өзін-өзі құшақтайды),
- Көмекші бала — мен боламын (Өзін көрсетеді).

4. Әдістемелік түсініктеме (Авторлық ескерту):

Бұл сабақтың тәрбиелік мәні өте жоғары. Орыс сыныбының оқушыларына «көмектесейін» (давайте помогу) формасы арқылы ниет білдіруді үйрету маңызды. В деңгейіндегі сәйкестендіру тапсырмасы күнделікті тұрмыстық лексиканы бекітеді. С деңгейіндегі шығармашылық жұмыс баланы өз ісіне есеп беруге және жауапкершілікке баулиды.

II БӨЛІМ. ДИДАКТИКАЛЫҚ МАТЕРИАЛДАР

Бөлім: Мектеп өмірі. Әдепті бала — арлы бала
№1-2 сабақтар. Тақырыбы: Менің мектебім

Оқу мақсаты: Мектеп ғимараты мен кабинеттерін сипаттау, «қандай?» сұрағына жауап беретін сын есімдерді орынды қолдану, мәтіннен негізгі ақпаратты таба білу.

1. Мәтінмен жұмыс (Авторлық мәтін)

Мұғалімге нұсқау: Мәтін мектептегі негізгі орындарды атауға және оларды сипаттауға негізделген.

«Менің мектебім — өте үлкен және заманауи ғимарат. Мектептің үш қабаты бар. Бірінші қабатта спорт залы, асхана және киім ілетін орын орналасқан. Екінші және үшінші қабаттарда кең әрі жарық оқу кабинеттері бар.

Біздің мектепте үлкен кітапхана мен компьютер сыныбы жұмыс істейді. Мектептің ауласы өте әдемі, онда көптеген ағаштар мен гүлдер өседі. Маған өз мектебім қатты ұнайды, өйткені мұнда мен білім аламын және достарыммен кездесемін. Мен өз мектебімді мақтан тұтамын».

2. Деңгейлік тапсырмалар кешені

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі (Базалық)	«Сөздерді тап»	Мәтіннен мектептегі орындардың атауын тауып жаз: 1. С...о...т залы 2. А...х...н... 3. К...т...п...а...а	1. Тақырыптық лексиканы таниды. 2. Сөздерді мәтіннен дұрыс көшіреді.

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
		4. К...б...н...т	
В деңгейі (Алгоритмдік)	«Сипаттау»	<p>Мәтінге сүйеніп, мына сөздерге лайықты сын есімдерді тауып жаз:</p> <p>1. Мектеп (қандай?) — ...</p> <p>2. Кабинеттер (қандай?) — ...</p> <p>3. Мектеп ауласы (қандай?) — ...</p>	<p>1. Зат есім мен сын есімді байланыстырады.</p> <p>2. Сұраққа дұрыс жауап береді.</p>
С деңгейі (Шығармашылық)	«Болашақ мектебі»	<p>«Менің арманымдағы мектеп» тақырыбына 4-5 сөйлемнен тұратын шағын жарнама немесе сипаттама жаз. Онда не болуы керек?</p>	<p>1. Шығармашылық қиялын қолданады.</p> <p>2. Өз ойын жүйелі жеткізеді.</p>

3. Психологиялық үзіліс (Сергіту сәті)

«Мектептегі бір күн» жаттығуы:

- Мектепке жаяу барамыз (Орындарында жүреді),

- Сөмкемізді иыққа ілеміз (Сөмке ілгендей қимыл),
- Қоңырау соғылды — сыныпқа кіреміз (Бір қадам алға аттайды),
- Партаға түзу отырамыз (Түзу отырып көрсетеді),
- Кітапты ашып — оқимыз (Қолдарын кітап сияқты ашады).

4. Әдістемелік түсініктеме (Авторлық ескерту):

Бұл сабақта оқушыларға мектеп нысандарын атап қана қоймай, олардың сын-сипатын (жарық, кең, заманауи) айтуды үйрету маңызды. Орыс сыныбының оқушысына «ғимарат» (здание), «білім ордасы» сияқты синонимдерді таныстыру сөздік қорды байытады.

№3-4 сабақтар. Тақырыбы: Қазақ тілі мен әдебиеті кабинеті екінші қабатта

Оқу мақсаты: Оқу кабинетінің орналасқан жерін және ішкі жабдықтарын сипаттау, мекен үстеулері мен септік жалғауларын (қайда? нешінші қабатта?) дұрыс қолдану.

1. Мәтінмен жұмыс (Авторлық мәтін)

Мұғалімге нұсқау: Мәтін оқушылардың кабинет ішіндегі заттарды атау дағдысын қалыптастыруға бағытталған.

«Біздің мектепте қазақ тілі мен әдебиеті кабинеті **екінші қабатта** орналасқан. Бұл — мектептегі ең әдемі әрі жарық кабинеттердің бірі. Кабинеттің қабырғасында қазақтың ұлы ақын-жазушылары — Абай Құнанбайұлы мен Ыбырай Алтынсариннің суреттері ілулі тұр.

Кабинеттің ортасында оқушыларға арналған парталар мен орындықтар бар. Алдыңғы жақта үлкен тақта мен интерактивті тақта орналасқан. Терезе алдында әдемі гүлдер өсіп тұр. Шкафтарда көптеген сөздіктер мен қызықты кітаптар жинақталған. Біз бұл кабинетте мемлекеттік тілді үйренеміз, диктант жазамыз және қазақша сөйлеп жаттығамыз».

2. Деңгейлік тапсырмалар кешені

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі (Базалық)	«Кабинет жабдығы»	Мәтіннен кабинет ішіндегі заттардың атауын теріп жаз.	1. Кабинетке қатысты лексиканы табады.

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
		<p><i>Үлгі: Суреттер, парталар, ...</i></p>	<p>2. Сөздерді қатесіз көшіреді.</p>
<p>В деңгейі (Алгоритмдік)</p>	<p>«Сұраққа жауап»</p>	<p>Мәтінге сүйеніп, сұрақтарға жауап бер:</p> <p>1. Қазақ тілі кабинеті нешінші қабатта?</p> <p>2. Қабырғада кімдердің суреті ілулі тұр?</p> <p>3. Біз бұл кабинетте не істейміз?</p>	<p>1. Мәтін мазмұнын толық түсінеді.</p> <p>2. Грамматикалық тұрғыдан дұрыс жауап береді.</p>
<p>С деңгейі (Шығармашылық)</p>	<p>«Менің орным»</p>	<p>Өз кабинетінді сипаттап 5 сөйлем жаз. Сенің партаң қай жерде орналасқан? (Терезе алдында ма, әлде есік жағында ма?)</p>	<p>1. Кеңістікті бағдарлап сипаттайды.</p> <p>2. Сөйлемдерді логикалық байланыстырады.</p>

3. Психологиялық үзіліс (Сергіту сәті)

Авторлық ұсыныс: Кабинет ішіндегі заттарды бағытпен көрсету.

«Қайда орналасқан?» жаттығуы:

- Оңға қараймыз — терезе (Басты оңға бұрады),
- Солға қараймыз — есік (Басты солға бұрады),
- Жоғары қараймыз — аспан (Басты жоғары көтереді),
- Төмен қараймыз — еден (Төмен қарайды),
- Алдымызда — білім (Қолдарын алға созады),
- Артымызда — тәртіп (Қолдарын арқасына қояды).

4. Әдістемелік түсініктеме (Авторлық ескерту):

Бұл сабақта оқушыларға «ешінші?» (ретін білдіретін сан есім) және «қайда?» (мекен үстеуі) сұрақтарына жауап беруді үйрету маңызды. Орыс сыныбының оқушысы «екінші қабатта» (на втором этаже) тіркесіндегі септік жалғауларын дұрыс қолдануға машықтануы керек. С деңгейіндегі тапсырма оқушының өз партасы мен айналасын сипаттау арқылы тілдік ортаны өз өмірімен байланыстыруға көмектеседі.

№5-6 сабақтар. Тақырыбы: Сүйікті жазушы

Оқу мақсаты: Белгілі жазушының өмірі мен шығармашылығы туралы ақпарат алу, мәтіннен негізгі ойды анықтау, «кім?», «не істеді?» сұрақтарына жауап беретін етістіктерді қолдану.

1. Мәтінмен жұмыс (Авторлық мәтін)

Мұғалімге нұсқау: Бұл мәтін оқушылардың кітап оқуға деген қызығушылығын арттыруға және тарихи тұлғаларды тануға бағытталған.

«Менің сүйікті жазушым — **Ыбырай Алтынсарин**. Ол — қазақ балалар әдебиетінің негізін салушы, ұлы ұстаз. Ыбырай атамыз қазақ балалары үшін ең алғашқы мектептер ашты.

Оның «Кел, балалар, оқылық!» деген өлеңін барлық оқушы біледі. Бұл шығарма бізді білім алуға, өнер үйренуге шақырады. Сонымен қатар, ол «Әке мен бала», «Таза бұлақ» сияқты қызықты әрі тәрбиелік мәні зор әңгімелер жазды. Жазушының еңбектері бізді еңбекқорлыққа, әдептілікке және шыншылдыққа тәрбиелейді. Мен Ыбырай Алтынсариннің шығармаларын сүйіп оқимын».

2. Деңгейлік тапсырмалар кешені

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
<p>А деңгейі (Базалық)</p>	<p>«Дұрыс-бұрыс»</p>	<p>Сөйлемдердің дұрыстығын анықта (Иә/Жоқ):</p> <p>1. Ыбырай Алтынсарин — ұлы ұстаз. ()</p> <p>2. Ол алғашқы ауруханалар ашты. ()</p> <p>3. Жазушы «Таза бұлақ» әңгімесін жазды. ()</p>	<p>1. Мәтін ақпаратын таниды.</p> <p>2. Ақпараттың дұрыстығын ажыратады.</p>
<p>В деңгейі (Алгоритмдік)</p>	<p>«Сөйлемді толықтыр»</p>	<p>Мәтінге сүйеніп, сөйлемдерді аяқта:</p> <p>1. Ыбырай Алтынсарин қазақ балалары үшін ... ашты.</p> <p>2. Оның ең танымал өлеңі — ...</p>	<p>1. Мәтін мазмұнын талдайды.</p> <p>2. Сөйлемдерді логикалық түрде байланыстырады.</p>

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
		3. Жазушының шығармалары бізді ... тәрбиелейді.	
С деңгейі (Шығармашылық)	«Хат жазу»	Сүйікті жазушыңа (немесе Ыбырай атаға) 4-5 сөйлемнен тұратын шағын хат жаз. Неліктен оның шығармалары саған ұнайтынын айт.	1. Өз ойын шығармашылықпен жеткізеді. 2. Хат жазу мәдениетін сақтайды.

3. Психологиялық үзіліс (Сергіту сәті)

Авторлық ұсыныс: Бұл жаттығу оқушының қиялын дамытуға арналған.

«Кітап әлемі» жаттығуы:

- Кітапты ашамыз — білім аламыз (Қолдарын кітапша ашады),
- Жазушы болып — қалам ұстаймыз (Жазу жазғандай қимыл),
- Ыбырай атадай — мектеп саламыз (Қолдарымен үйдің шатырын көрсетеді),
- «Кел, балалар, оқылық!» — деп айтамыз (Қолдарымен шақырғандай қимыл),
- Болашаққа — нық қадам басамыз (Орындарында нық жүреді).

4. Әдістемелік түсініктеме (Авторлық ескерту):

Орыс сыныптарында (Т2) бұл сабақты өткізгенде «сүйікті» (любимый) және «негізін салушы» (основатель) сөздерінің мағынасын ашып түсіндіру маңызды. Ыбырай Алтынсариннің «Кел, балалар, оқылық!» өлеңі арқылы оқушылардың оқуға деген уәждемесін (мотивациясын) арттыруға болады. С деңгейіндегі хат жазу тапсырмасы баланы автормен «сұхбаттасуға» жетелейді, бұл тілдік құзыреттіліктің жоғары көрсеткіші.

№7-8 сабақтар. Тақырыбы: Әдепті бала — арлы бала (Қожа мен Жанар)

(Мазмұндағы 7-12 сабақтарды біріктіретін авторлық сабақ)

Авторлық мәтін: «Мектептегі әдептілік»

Мектепте әдепті болу — әрбір оқушының парызы. Б. Соқпақбаевтың кейіпкері **Қожа** тентек болса да, өз қатесін түсінетін, шыншыл бала. Ал **Жанар** — өте ақылды, ұқыпты және тәртіпті қыз. Олар мектепте бірге оқиды. Әдепті бала мұғалімді сыйлайды, сабаққа кешікпейді және достарына көмектеседі. «Әдепті бала — арлы бала» деген сөз тегін айтылмаған. Арлы бала — өз намысын сақтайтын, тәртіпті оқушы.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Мінез-құлық»	Мәтіннен Қожа мен Жанарды сипаттайтын сөздерді теріп жаз. (Қожа — ..., Жанар — ...)	1. Кейіпкерлердің сипатын табады. 2. Сын есімдерді дұрыс қолданады.
В деңгейі	«Салыстыру»	Қожа мен Жанардың айырмашылығы мен ұқсастығын 3 сөйлеммен салыстырып жаз.	1. Кейіпкерлерді талдайды. 2. Грамматикалық тұлғада дұрыс жазады.
С деңгейі	«Менің ережем»	Мектептегі әдептілік туралы 5 пункттен тұратын «Сыныптың алтын ережесін» құрастыр.	1. Мәселенің шешімін ұсынады. 2. Өз ойын жүйелі жеткізеді.

Авторлық сергіту сәті: «Әдептілік әліппесі»

- Күндей күлімдейміз (Жүзіне қолдарын қояды),
- Гүлдей құлпырамыз (Қолдарын жаяды),
- Досқа қол береміз (Қол алысады),
- Үлкенге жол береміз (Оңға қарай иіледі),
- Әдепті бала боламыз (Түзу тұрады).

Әдістемелік түсініктеме:

Кейіпкерлер (Қожа, Жанар) арқылы оқушылар жақсы мен жаман әрекеттерді ажыратуға машықтанады. Бұл сабақта салыстыру әдісі (Венн диаграммасы сияқты) тиімді қолданылады.

3-БӨЛІМ: ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАН-ЖАНУАРЛАР МЕН ӨСІМДІКТЕР ӘЛЕМІ

№1-сабақ. Тақырыбы: Табиғаттың «Қызыл кітабы» және сирек өсімдіктер

(Мазмұндағы 1-4 сабақтар: «Қызыл кітап», Қызғалдақты сақтайық!)

Авторлық мәтін: «Дала көркі — қызғалдақ»

Қазақстанның табиғаты өте бай. Бірақ кейбір өсімдіктер мен жануарлар азайып барады. Оларды қорғау үшін арнайы «Қызыл кітап» шығарылды. Бұл кітапқа енген тіршілік иелерін жұлуға немесе зиян келтіруге болмайды. Мысалы, тау бөктерінде өсетін жабайы қызғалдақтар — біздің мақтанышымыз. Қызғалдақты жұлсаң, ол қайта өспейді. Табиғатты аялау — әрбір оқушының перзенттік парызы. Біз қызғалдақты тек суретке түсіріп, сұлулығына тамсануымыз керек.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Тірек сөздер»	Мәтіннен табиғатқа қатысты 4 зат есімді тауып жаз. (Мысалы: Табиғат, ..., ..., ...)	1. Тақырыптық лексиканы таниды. 2. Сөздерді қатесіз көшіреді.
В деңгейі	«Себеп-салдар»	Неліктен «Қызыл кітап» қажет? Қызғалдақты неге жұлуға болмайды? 3 сөйлеммен түсіндір.	1. Мәтін мазмұнын талдайды. 2. Өз ойын жүйелі байланыстырады.
С деңгейі	«Эко-үндеу»	«Табиғатты аяла!» атты 4-5 сөйлемнен тұратын шағын жадынама немесе ұран жаз.	1. Экологиялық мәселені көтереді. 2. Тілдік нормаларды сақтайды.

Авторлық сергіту сәті: «Құлпырған дала»

- Күн шықты — гүлдер ашылды (Қолдарын жоғары жаяды),
- Жел соқты — гүлдер шайқалды (Оңға-солға тербеледі),
- Жаңбыр жауды — гүлдер су ішті (Саусақтарымен жаңбырды көрсетеді),
- Біз гүлдерді жұлмаймыз (Болмайды деп басын шайқайды),
- Табиғатты қорғаймыз (Қолдарын жүрегіне қояды).

Әдістемелік түсініктеме:

Бұл сабақта оқушыларға «сақтау», «аялау», «қорғау» етістіктерінің мағынасын ашу маңызды. Грамматикалық тұрғыдан болымсыз етістіктерді (жұлма, баспа) қолдану арқылы тыйым сөздерді үйрету көзделген.

№2-сабақ. Тақырыбы: Жануарлар әлемі: Қасқыр мен тиін

(Мазмұндағы 5-6 сабақтар)

Авторлық мәтін: «Орман достары»

Қазақстанның ормандарында түрлі аңдар мекендейді. Қасқыр — өте сақ, күшті және төзімді жануар. Ол топпен аң аулайды. Ал тиін — кішкентай, епті әрі өте еңбекқор. Тиін ағаштан ағашқа секіріп, қысқа азық жинайды. Жануарлар туралы ертегілерде қасқыр көбіне аңқау немесе қатал, ал тиін пысық кейіпкер ретінде сипатталады. Табиғаттағы әрбір аңның өз пайдасы бар. Біз жануарлардың мекенін (орманды, тауды) таза ұстауымыз керек.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Салыстыру»	Қасқыр мен тиінді сипаттайтын 2-3 сын есімді тауып жаз. (Қасқыр — ..., Тиін — ...)	1. Сын есімдерді мағынасына қарай таңдайды. 2. Сөздерді дұрыс жазады.
В деңгейі	«Мәтін талдау»	Қасқыр мен тиіннің іс-әрекетін салыстырып, 3 сөйлеммен айырмашылығын жаз.	1. Жануарлардың мінезін ажыратады. 2. Сөйлемдерді дұрыс құрастырады.
С деңгейі	«Менің досым»	«Егер менің үйімде тиін (немесе басқа аң) болса...» тақырыбына 4-5 сөйлемнен тұратын шағын әңгіме құра.	1. Шығармашылық қиялын қолданады. 2. Тілдік бірліктерді еркін қолданады.

Авторлық сергіту сәті: «Орманға саяхат»

- Қасқыр болып ұлимыз (У-у-у!),
- Тиін болып секіреміз (Орындарында секіреді),
- Түлкі болып бұрандаймыз (Жайлап бұрандайды),
- Аю болып қорбандаймыз (Аяқтарын нық басады),
- Бәріміз орнымызға отырамыз (Жайлап отырады).

Әдістемелік түсініктеме:

Сабақта антонимдік жұптарды (үлкен-кіші, күшті-әлсіз) қолдану арқылы салыстырмалы сипаттау дағдысы дамытылады. Жануарлардың мінез-құлқын талдау оқушының логикалық ойлауын арттырады.

№3-сабақ. Тақырыбы: Қазақстан барысы және тау аңдары

(Мазмұндағы 7-12 сабақтар: Қазақстан барысы, Түлкі мен қырғауыл, Тауды мекендейтін аң-құс)

Авторлық мәтін: «Шыңдағы еркіндік символы»

Қазақстанның биік тауларын **Қар барысы** мекендейді. Барыс — біздің мемлекетіміздің символы. Ол өте сұлу, теңбіл терілі және батыл аң. Ол адамға

бірінші болып шабуыл жасамайды, өте сақ жүреді. Сондай-ақ таулы өлкеде түлкілер, қырғауылдар мен бүркіттер өмір сүреді. Қазіргі кезде барысты қорғау үшін арнайы бағдарламалар жасалған. Мультфильмдердегі барыс бейнесі — күш пен батыллықтың белгісі. Біз тау аңдарын мақтан тұтамыз.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Барыс сипаты»	Мәтіннен барысқа қатысты сөздерді теріп жаз. (Тау, теңбіл, ..., ...)	1. Сипаттау сөздерін табады. 2. Сөздерді қатесіз жазады.
В деңгейі	«Сұраққа жауап»	Барыс неліктен Қазақстанның символы? Ол қайда мекендейді? 3 сөйлеммен жаз.	1. Мәтін ақпаратын қолданады. 2. Сұраққа жүйелі жауап береді.
С деңгейі	«Болашақ символы»	Қар барысын қорғауға арналған 4-5 сөйлемнен тұратын үндеу хат немесе шағын презентация мәтінін дайында.	1. Мәселенің маңыздылығын ашады. 2. Өз ойын дәлелді жеткізеді.

Авторлық сергіту сәті: «Биік таулар»

- Тауға қарай шығамыз (Жүргендей қимыл),
- Қар барысын көреміз (Алысқа қарайды),
- Барыс секілді басамыз (Нық-нық басады),
- Таза ауа жұтамыз (Терең дем алады),
- Бір-бірімізге күлімдейміз (Күлімсірейді).

Әдістемелік түсініктеме:

Бұл сабақта оқушыларға «символ», «еркіндік» ұғымдары түсіндіріледі. Қар барысының бейнесі арқылы отансүйгіштік тәрбие беріледі. Сабақ соңында «Мен не үйрендім?» бөлімі бойынша 3-бөлімге қорытынды жасалады.

4-БӨЛІМ: ЕЖЕЛГІ КӨШПЕЛІЛЕР МӘДЕНИЕТІ

№1-сабақ. Тақырыбы: Көшпелілер — жауынгер халық

(Мазмұндағы 1-4 сабақтар: Көшпелілер туралы түсінік, Көшпелілер — жауынгер халық)

Авторлық мәтін: «Ұлы даланың ержүрек перзенттері»

Ежелгі көшпелілер — біздің ата-бабаларымыз. Олар кең даланы мекендеп, мал шаруашылығымен айналысқан. Көшпелілер өте ержүрек және жауынгер халық болған. Олар ат құлағында ойнап, садақ атуды жастайынан үйренген. Көшпелілердің баспанасы — киіз үй. Ол өте ыңғайлы, тез жиналады және суықтан қорғайды. Ата-бабаларымыз туған жерін қорғауды басты борыш санаған. Олардың батырлығы мен мәдениеті бүгінгі ұрпаққа үлгі.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Тарихи лексика»	Мәтіннен көшпелілердің тұрмысына қатысты 4 сөзді тап (Мысалы: Киіз үй, ...).	1. Тақырыптық сөздерді табады. 2. Сөздерді қатесіз жазады.
В деңгейі	«Сұрақ-жауап»	Көшпелілер неліктен «жауынгер халық» деп аталады? Киіз үйдің ерекшелігі неде? 3 сөйлеммен жаз.	1. Мәтін мазмұнын талдайды. 2. Сөйлемдерді мағынасына қарай құрайды.
С деңгейі	«Менің бабам»	«Егер мен ежелгі дәуірде өмір сүрсем...» тақырыбына 4-5 сөйлемнен тұратын шағын әңгіме құра.	1. Шығармашылық қиялын қолданады. 2. Тілдік нормаларды сақтайды.

Авторлық сергіту сәті: «Батырлар жорығы»

- Атқа мінеміз (Атқа мінгендей кейіп),
- Садақ тартамыз (Садақ тартқандай қимыл),
- Алысқа қараймыз (Қолын маңдайына қояды),
- Туды ұстаймыз (Қолын жоғары көтереді),
- Алға нық басамыз (Орындарында нық жүреді).

Әдістемелік түсініктеме:

Бұл сабақта оқушыларға «көшпелі» (кочевник) және «жауынгер» (воин) ұғымдарын түсіндіру маңызды. Грамматикалық тұрғыдан зат есімдерді сипаттау үшін сын есімдерді қолдану дағдысы дамытылады.

№2-сабақ. Тақырыбы: Тұмар (Томирис) — аңыз патшайым

(Мазмұндағы 5-8 сабақтар: Тұмар туралы аңыз, Аңыз патшайым)

Авторлық мәтін: «Сақ даласының айбыны»

Ежелгі сақ дәуірінде **Тұмар (Томирис)** есімді айбынды патшайым өмір сүрген. Ол өте ақылды, батыл және шебер қолбасшы болған. Тұмар патшайым өз елін, жерін жаудан қорғауда ерлік көрсеткен. Ол ешқашан жаудан қорықпаған және өз халқының бостандығы үшін күрескен. Тұмар туралы аңыздар мен хикаялар бүгінгі күнге дейін жеткен. Ол — қазақ қыздары үшін батыллықтың символы. Патшайымның бейнесі тарихи фильмдер мен кітаптарда өте әдемі суреттелген.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Патшайым сипаты»	Тұмар патшайымды сипаттайтын 3-4 сын есімді теріп жаз (Батыл, ..., ..., ...).	1. Кейіпкердің сипатын табады. 2. Сын есімдерді дұрыс жазады.
В деңгейі	«Мәтінді талдау»	Тұмар патшайым неліктен тарихта қалды? Оның қандай қасиеттері саған ұнайды? 3 сөйлеммен жаз.	1. Кейіпкердің тарихи рөлін түсінеді. 2. Өз ойын жүйелі жеткізеді.
С деңгейі	«Мақтаныш сезімі»	«Тұмар патшайымға арнау» тақырыбына 4-5 сөйлемнен тұратын шағын мақтау мәтінін жаз.	1. Тұлғаға өз құрметін білдіреді. 2. Шығармашылық ой-толғау жасайды.

Авторлық сергіту сәті: «Айбынды Тұмар»

- Тәжімізді киеміз (Қолдарын басына қояды),
- Семсерімізді аламыз (Қылыш ұстағандай қимыл),
- Жауға қаймықпай қараймыз (Бетіне қарап қатады),
- Елімізді қорғаймыз (Қолдарын айқастырады),
- Мақтанышпен түзелеміз (Түзу тұрады).

Әдістемелік түсініктеме:

Сабақта тарихи тұлғаның бейнесін ашу арқылы отансүйгіштік тәрбие беріледі. Орыс сыныбының оқушылары үшін «аңыз» (легенда) мен «патшайым» (царица) сөздерінің мағынасын ашу тиімді.

№3-сабақ. Тақырыбы: Алтын адам — бабалар мұрасы

(Мазмұндағы 9-12 сабақтар: Алтын адам, Нәтиже сабақ)

Авторлық мәтін: «Есік қорғанының құпиясы»

Қазақстан жерінен табылған ең құнды жәдігер — **Алтын адам**. Ол Есік қорғанынан табылды. Оның киімі төрт мыңнан астам алтын бұйымдармен әшекейленген. Алтын адам — сақ жауынгерінің бейнесі. Оның бас киіміндегі бейнелер көшпелілердің дүниетанымын көрсетеді. Бұл жәдігер бабаларымыздың зергерлік өнері өте жоғары болғанын дәлелдейді. Бүгінде

Алтын адам Қазақстанның егемендігі мен мәдениетінің символына айналды. Біз бұл жәдігерді бүкіл әлемге мақтан етеміз.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Мәлімет жинау»	Алтын адам қайдан табылды? Киімінде неше әшекей бар? Мәтіннен тауып жаз.	1. Нақты ақпаратты табады. 2. Сөйлемді дұрыс көшіреді.
В деңгейі	«Ой-қорыту»	Алтын адам неліктен Қазақстанның символы болып саналады? 3 сөйлеммен түсіндір.	1. Жәдігердің маңыздылығын түсінеді. 2. Өз ойын дәлелді жеткізеді.
С деңгейі	«Виртуалды саяхат»	Музейге барған оқушының атынан «Алтын адамды көргендегі сезімім» атты 5 сөйлемнен тұратын күнделік жазбасын жаз.	1. Эмоциялық-шығармашылық ойын білдіреді. 2. Тілдік норманы сақтайды.

Авторлық сергіту сәті: «Алтын жәдігер»

- Алтын киім киеміз (Киінгендей қимыл),
- Алтын дулыға тағамыз (Басына қол қою),
- Күн нұрымен шағылысамыз (Жан-жағына нұр шашқандай),
- Тарихымызды сыйлаймыз (Иледі),
- Болашаққа нық басамыз (Орында жүреді).

Әдістемелік түсініктеме:

Бұл сабақта оқушыларға «жәдігер» (экспонат, реликвия) ұғымын түсіндіру маңызды. Сабақ соңында 4-бөлім бойынша «Мен не үйрендім?» атты жиынтық бағалау жұмысы жүргізіледі.

5-БӨЛІМ: СУ — ТІРШІЛІК КӨЗІ

№1-сабақ. Тақырыбы: Сусыз өмір жоқ (Судың маңызы мен пайдасы)

(Мазмұндағы 1-6 сабақтар: Сусыз өмір жоқ, Судың маңызы, Судың пайдасы)

Авторлық мәтін: «Тіршілік нәрі — су»

Дүниежүзінде судан бағалы зат жоқ. Өйткені сусыз тіршілік тоқтайды. Адамдар, жануарлар мен өсімдіктер су ішпесе, өмір сүре алмайды. Су бізге ішу үшін, тамақ пісіру үшін және тазалық үшін қажет. Табиғаттағы әрбір тірі ағза суға мұқтаж. «Судың да сұрауы бар» дейді халқымыз. Бұл — суды ысырап қылмау, таза ұстау және үнемдеу керек деген сөз. Біз күнделікті өмірде суды дұрыс пайдалануымыз қажет. Су — нағыз табиғаттың сыйы.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Судың қолданылуы»	Мәтіннен су не үшін қажет екенін тауып жаз (3-4 мысал).	1. Негізгі ақпаратты табады. 2. Сөздерді қатесіз жазады.
В деңгейі	«Ой-қорыту»	«Сусыз өмір жоқ» дегенді қалай түсінесің? 3 сөйлеммен өз ойыңды жаз.	1. Мәселенің маңызын ашады. 2. Сөйлемдерді логикалық байланыстырады.
С деңгейі	«Үнемдеу ережесі»	«Суды қалай үнемдеу керек?» атты 4-5 пункттен тұратын ереже құрастыр.	1. Практикалық шешім ұсынады. 2. Тілдік нормаларды сақтайды.

Авторлық сергіту сәті: «Мөлдір бұлақ»

- Жаңбыр жауды — тырс-тырс (Саусақтарын үстелге ұрады),
- Бұлақ ақты — сылдыр-сылдыр (Қолдарымен толқын жасайды),
- Көл толқыды — шу-шу (Қолдарын жоғары көтеріп шайқайды),
- Шөлдегенде — су ішеміз (Су ішкендей қимыл),
- Суды біз — үнемдейміз (Қолдарын жүрегіне қояды).

Әдістемелік түсініктеме:

Бұл сабақта оқушыларға «тіршілік нәрі», «ысырап», «үнемдеу» сөздерінің мағынасын түсіндіру маңызды. Грамматикалық тұрғыдан «не үшін қажет?» сұрағына жауап беретін мақсат пысықтауыштарын қолдануға машықтандырады.

№2-сабақ. Тақырыбы: Қазақстанның өзен-көлдері мен Сырдария өзені
(Мазмұндағы 7-12 сабақтар: Қазақстан көлдері, Сырда туған сырдың ұлы, Сырдың сұлу өзені)

Авторлық мәтін: «Сұлу Сыр — елімнің мақтанышы»

Қазақстан жері өзендер мен көлдерге бай. Ең ірі өзендердің бірі — **Сырдария**. Оны халық «Сыр ана» деп еркелетеді. Сырдария өзені егінжайларға су береді, айналасына өмір сыйлайды. Сыр бойында көптеген ақын-жазушылар туып өскен. Сондай-ақ Қазақстанда Балқаш, Алакөл және Каспий сияқты үлкен көлдер бар. Біз өзен-көлдердің тазалығын сақтауымыз керек. Өзеннің бойы — демалуға, серуендеуге таптырмас мекен.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Географиялық атаулар»	Мәтіннен өзен-көл аттарын тауып, теріп жаз (3-4 атау).	1. Жалқы есімдерді таниды. 2. Бас әріппен жазылуын сақтайды.
В деңгейі	«Мәлімет жинау»	Сырдария өзенін неліктен «Сыр ана» деп атайды? Оның пайдасы қандай? 3 сөйлеммен жаз.	1. Мәтіннен деректерді іріктейді. 2. Сұраққа жүйелі жауап береді.
С деңгейі	«Саяхатшының жазбасы»	«Өзен бойындағы бір күн» тақырыбына 4-5 сөйлемнен тұратын шағын суреттеме жаз.	1. Суреттеу мәтінін құрайды. 2. Шығармашылық ойын жеткізеді.

Авторлық сергіту сәті: «Өзен бойында»

- Өзенге балық аулаймыз (Қармақ салғандай қимыл),
- Сырдариямен жүземіз (Жүзгендей қолдарын қозғайды),
- Күннің нұрына қызамыз (Қолдарын жаяды),
- Жағалаумен жүгіреміз (Орындарында жүгіреді),
- Мөлдір суға тамсанамыз (Таңырқағандай қарайды).

Әдістемелік түсініктеме:

Сабақта жалқы есімдердің (өзен-көл аттары) жазылу ережелерін қайталау тиімді. Сонымен қатар Қазақстан картасымен жұмыс істеу оқушының танымдық қабілетін арттырады.

№3-сабақ. Тақырыбы: Суды қорғау — ортақ парыз (Нәтиже сабақ)

(Мазмұндағы 13-14 сабақтар: Нәтиже сабақ. Мен не үйрендім?)

Авторлық мәтін: «Таза су — денсаулық кепілі»

Біз бес сабақ бойы судың маңызын үйрендік. Ендігі басты мақсатымыз — суды қорғау. Өзен мен көлге қоқыс тастамау, суды босқа ағызбау — нағыз әдепті баланың ісі. Әрбір тамшы судың құны бар. Біз суды қалай сақтасақ, табиғат та бізге солай жақсылық жасайды. Оқушылар арасында «Суды сақтайық!» атты шаралар өткізу өте маңызды. Су — тазалықтың, денсаулықтың және өмірдің көзі.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Тест тапсырмасы»	Дұрыс жауапты таңда: 1. Су — тіршілік ... (көзі/соңы). 2. Сырдария — ... (көл/өзен).	1. Бөлім бойынша алған білімін бекітеді. 2. Сөздерді мағынасына қарай таңдайды.
В деңгейі	«Қорытындылау»	Осы бөлімнен алған ең маңызды 3 мәліметті жаз.	1. Ақпаратты жинақтай алады. 2. Негізгі ойды ажыратады.
С деңгейі	«Эко-жоба»	«Мектепте суды қалай үнемдеуге болады?» атты шағын жоспар құрастыр (4-5 сөйлем).	1. Жобалық ұсыныс жасайды. 2. Сөйлемдерді жүйелі құрастырады.

Авторлық сергіту сәті: «Су — өмір!»

- Қолымызды жуамыз — таза боламыз (Жуғандай қимыл),
- Су ішеміз — күш жинаймыз (Ішкендей қимыл),
- Гүлге су құямыз — өсіреміз (Қолдарын жоғары көтереді),
- Суды жаптық — үнемдейміз (Бұрағандай қимыл),
- Бәріміз дос — татуымыз (Қол алысады).

Әдістемелік түсініктеме:

Бұл қорытынды сабақта оқушылардың экологиялық мәдениетін бағалау көзделген. С деңгейіндегі жобалық тапсырма оқушының практикалық дағдысын көрсетеді.

6-БӨЛІМ: ӘЛЕМДЕГІ ІРІ КІТАПХАНАЛАР

№1-сабақ. Тақырыбы: Кітап — бағалы сыйлық және Ұлттық кітапхана
(Мазмұндағы 1-4 сабақтар: *Кітап — бағалы сыйлық, Ұлттық кітапхана*)

Авторлық мәтін: «Білімнің алтын сандығы»

Кітап — адам баласының ең жақын досы және бағалы сыйлығы. «Кітап — білім бұлағы» дейді халқымыз. Әрбір елдің өз мақтанышы — Ұлттық кітапханасы болады. Қазақстанның Ұлттық кітапханасы Алматы қаласында орналасқан. Ол өте үлкен, онда миллиондаған кітаптар сақталған. Кітапханаға барған оқушы өзіне қажетті ақпаратты тауып, рухани азық алады. Кітапты ұқыпты ұстау, бетін жыртпау — әрбір оқушының мәдениеттілігін білдіреді. Кітап сыйлау — ең игі істердің бірі.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Кітап туралы мақал»	Мәтіннен кітап туралы мақалды тауып жаз және мағынасын түсіндір.	1. Мәтіннен мақалды табады. 2. Сөз мағынасын ажыратады.
В деңгейі	«Ақпарат іздеу»	Ұлттық кітапхана қай қалада орналасқан? Онда не сақталады? 3 сөйлеммен жаз.	1. Мәтін деректерін қолданады. 2. Сұраққа жүйелі жауап береді.
С деңгейі	«Ұсыныс хат»	«Менің сүйікті кітабым» тақырыбына досыңа 4-5 сөйлемнен тұратын жарнамалық мәтін жаз.	1. Өз ойын шығармашылықпен жеткізеді. 2. Тілдік нормаларды сақтайды.

Авторлық сергіту сәті: «Кітапханада»

- Кітапханаға барамыз — тыныш жүреміз (Ақырын басады),
- Кітап сөресін қараймыз — жоғары-төмен (Басын қозғайды),
- Қызық кітапты аламыз — ашып оқимыз (Қолдарын ашады),
- Парақтарын ақырын — аударамыз (Саусақтарын қозғайды),
- Кітапты орнына — қоямыз (Қолын алға созады).

Әдістемелік түсініктеме:

Сабақта оқушыларға «бағалы», «рухани», «ұлттық» сын есімдерін зат есімдермен байланыстыру үйретіледі. Кітапханадағы тәртіп ережелері арқылы тәрбиелік жұмыс жүргізіледі.

№2-сабақ. Тақырыбы: Әлемдегі ірі кітапханалар және Абай мұрасы

(Мазмұндағы 5-8 сабақтар: *Ірі кітапханалар, Абай. Ғылым таппай мақтанба*)

Авторлық мәтін: «Әлемдік білім орталықтары»

Әлемде өте зор және ерекше кітапханалар көп. Мысалы, Александрия кітапханасы немесе Конгресс кітапханасы — дүниежүзілік мұражайлар іспеттес. Онда әлемнің барлық тілдеріндегі кітаптар жинақталған. Ұлы ақын Абай Құнанбайұлы: «Ғылым таппай мақтанба!» — деп, жастарды білім алуға шақырған. Абайдың айтуынша, адам бес нәрседен қашық болып, бес нәрсеге асық болуы керек. Кітапхана — сол ғылым мен білімнің ордасы. Әлемдік кітапханалар — адамзаттың ортақ қазынасы.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Бес асыл іс»	Абай айтқан «Бес асыл істі» мәтіннен (немесе жатқа) тауып жаз (Талап, еңбек, ...).	1. Абайдың асыл сөздерін таниды. 2. Сөздерді қатесіз жазады.
В деңгейі	«Салыстыру»	Әлемдік ірі кітапханалардың маңызы қандай? 3 сөйлеммен түсіндіріп жаз.	1. Мәліметтерді жинақтайды. 2. Сөйлемдерді дұрыс құрастырады.
С деңгейі	«Болашақ кітапханасы»	«22-ші ғасырдың кітапханасы қандай болады?» атты 4-5 сөйлемнен тұратын қиял-ғажайып сипаттама жаз.	1. Шығармашылық қиялын көрсетеді. 2. Тілдік бірліктерді еркін қолданады.

Авторлық сергіту сәті: «Абайдың ақылы»

- Ғылым таппай — мақтанба (Басын шайқайды),
- Ойынпаз болсаң — тоқта (Кілт тоқтайды),
- Талапты бол — ұмтыл (Алға қадам басады),
- Еңбекшіл бол — талпын (Жұмыс істегендей қимыл),
- Ақылды бол — ойлан (Басын ұстап ойланады).

Әдістемелік түсініктеме:

Абайдың өлеңі арқылы оқушылардың құндылықтарын қалыптастыру көзделген. «Бес асыл іс» пен «Бес дұшпанды» ажырату — сабақтың басты тәрбиелік өзегі.

№3-сабақ. Тақырыбы: Кітапхана — білім ордасы (Нәтиже сабақ)

(Мазмұндағы 9-10 сабақтар: Нәтиже сабақ. Мен не үйрендім?)

Авторлық мәтін: «Кітаппен өткен қызықты күндер»

Біз алты бөлім бойы көптеген қызықты тақырыптарды өттік. Отбасы, мектеп, табиғат, тарих және су туралы білдік. Енді соңғы бөлімде кітапхана әлемімен таныстық. Бұл біздің білімімізді бекітуге көмектесті. Кітап оқу — тек ақпарат

алу емес, ол — тұлға болып қалыптасу жолы. Әрбір оқушы кітапханаға жиі барып, өз білімін жетілдіруі тиіс. Біз болашаққа кітаппен бірге нық қадам басамыз.

Деңгейлік тапсырмалар кестесі:

Деңгей	Тапсырма атауы	Тапсырма мазмұны	Бағалау критерийі (Дескриптор)
А деңгейі	«Қорытынды тест»	Дұрыс жауапты таңда: 1. Кітап — білім ... (бұлағы/тасы). 2. Ұлттық кітапхана ... (Алматыда/Астанада) орналасқан.	1. Алған білімін жүйелейді. 2. Сөздерді мағынасына қарай таңдайды.
В деңгейі	«Менің жетістігім»	Осы оқу жылында оқыған ең қызықты кітабың туралы 3 сөйлем жаз.	1. Өз тәжірибесіне талдау жасайды. 2. Негізгі ойды жеткізеді.
С деңгейі	«Оқырман күнделігі»	«Неліктен адамдар кітап оқуы керек?» атты 5 сөйлемнен тұратын шағын эссе-ойтолғау жаз.	1. Мәселенің өзектілігін ашады. 2. Сөйлемдерді қисынды байланыстырады.

Авторлық сергіту сәті: «Білімді ұрпақ»

- Біз білімді — баламыз (Кеудесін көтереді),
- Көп кітапты — оқимыз (Қолдарын ашады),
- Елімізді — сүйеміз (Қолдарын жүрегіне қояды),
- Биіктерге — шығамыз (Қолдарын жоғары созады),
- Достықпенен — нығайтамыз (Қол ұстасады).

Әдістемелік түсініктеме:

Қорытынды сабақта оқушылардың коммуникативтік дағдылары бағаланады. С деңгейіндегі эссе жазу арқылы оқушының сыни ойлау қабілеті мен тілдік құзыреттілігі тексеріледі.

III БӨЛІМ. БАҒАЛАУ ЖӘНЕ МОНИТОРИНГ

3.1. Тапсырмаларға арналған дескрипторлар мен бағалау критерийлері

Дидактикалық материалдардағы әрбір деңгейлік тапсырма төмендегі жалпылама критерийлер негізінде бағаланады. Бұл мұғалімге бағалаудың ашықтығын қамтамасыз етеді.

Деңгей	Бағалау критерийі	Дескриптор (Оқушы не істеуі керек?)	Балл
А деңгейі (Білу және түсіну)	Тақырып бойынша жаңа сөздерді таниды және қолданады.	1. Мәтіннен тірек сөздерді дұрыс табады. 2. Сөздерді орфографиялық қатесіз жазады.	2
В деңгейі (Қолдану және талдау)	Мәтін мазмұнын түсінеді, сұрақтарға жауап беріп, салыстырады.	1. Сұрақтарға мағыналық тұрғыдан дұрыс жауап береді. 2. Кейіпкерлерді немесе нысандарды салыстыра алады.	3
С деңгейі (Жинақтау және бағалау)	Шығармашылық жұмыс (хат, эссе, жоба) жасайды.	1. Өз ойын еркін және дәлелді жеткізеді. 2. Грамматикалық және стильдік нормаларды сақтайды.	5

Авторлық ескерту: Әр сабақтың соңында оқушыға «Өзін-өзі бағалау» рефлексиясын (мысалы: «Баспалдақ» немесе «Жетістік ағашы» әдісі) жүргізу ұсынылады.

3.2. Оқушы жетістігін бақылауға арналған мониторинг парағы

Бұл кесте мұғалімге оқу жылы бойында әр оқушының әр бөлім бойынша ілгерілеуін қадағалауға мүмкіндік береді.

Сынып: 5 «__»

Пән: Қазақ тілі (Т2)

Мұғалім: Бекмурзаева Н.Ф.

№	Оқушының аты-жөні	1-бөлім (Отбасы)	2-бөлім (Мектеп)	3-бөлім (Табиғат)	4-бөлім (Көшпелілер)	5-бөлім (Су)	6-бөлім (Кітапханашы)	Орташа көрсеткіш (%)
1								
2								
3								

Бағалау шкаласы (Сапа көрсеткіші):

- 85-100% (Жоғары): Тапсырмаларды толық орындайды, шығармашылық деңгейі жоғары.
- 65-84% (Орташа): Мәтін мазмұнын түсінеді, бірақ грамматикалық түзетулерді қажет етеді.
- 64%-дан төмен (Төмен): Мұғалімнің көмегімен ғана А деңгейін орындайды.

Авторлық түсініктеме:

Мониторинг парағы — бұл жай ғана кесте емес, бұл мұғалімнің зерттеушілік жұмысының нәтижесі. Санатқа тапсырған кезде «Оқушылардың білім сапасы осы дидактикалық материалдарды қолданғаннан кейін пәлен пайызға өсті» деп айту үшін осы мониторинг деректеріне сүйенесіз.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. **Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.** — Астана, 2024.
2. **Қазақ тілі мен әдебиеті (орыс тілінде оқитын сыныптарға арналған). 5-сынып оқулығы.** — Алматы: «Атамұра»/«Мектеп», 2024.
3. **Қазақ тілін оқыту әдістемесі.** Ф. Ш. Оразбаева. — Алматы, 2022.
4. **Жаңартылған білім беру бағдарламасы бойынша әдістемелік нұсқаулық.** — Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы.
5. **Қазақ халқының салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары.** — Алматы: «Аруна» баспасы.
6. **Интернет ресурстары:** bilimland.kz, itest.kz, daryn.online платформаларының материалдары.